

KAMARAJÁTÉKOK

Amatőr-fesztivál Balassagyarmaton

Termékeny volt az ötlet. A hatvanas évek elején határozották el, hogy az egymás után alakuló amatőr irodalmi színpadoknak bemutatkozási alkalmat teremtenek Balassagyarmaton (alkor még a városnak is volt saját csoportja). S ma már az azóta rendezett fesztiválokból meg lehetne írni az amatőrmozgalom utóbbi két évtizedének történetét. Elemeznünk lehetne azt az utat, amely a szerkesztett irodalmi műsoroktól a változatos színházi kifejezésformákig, a szövegpontúságtól a drámai megjelenítéssel vezetett.

Látszik, jól döntött akkor a város. Noha színháza akkor sem volt, most sincs, fészket tudott rakni a színi kultúrának. Igaz, szerény kis fészkek ez, mindössze egyetlen kamaraterem, ahol egyébként a színházi évadban pódium-előadásokat tartanak. Fogadnak hivatásos társulatoktól kisszínpadi játékokat is — bárcsak több volna belőlük! De hát a mai színházi szerkezet építőelemei közül a kamara-előadások jobbára hiányoznak, s ez nemcsak a falvak, hanem a kisebb városok közönségét is sújtja.

Nem hiánypótlás

Úgy tűnik tehát, mintha az amatőr kamara-előadások mostani bemutatósorozata valamiféle színházi hiánypótlás céljából született volna. Pedig nem így van. Madách és Mikszáth városa azért karolta fel eredetileg az irodalmi színpadokat, hogy másféle, önként vállalt feladatot teljesítsen. A hetvenes évek tematikus fesztiváljain sorra bemutatták a környező szocialista országok irodalmát. A folyamat a nyolcvanas évekig tartott. Akkor az amatőr színjátszás más irányban fejlődő ágai meghozták gyümölcsüket. Balassagyarmaton is váltottak hát, jó időben, sikerrel. Két éve hirdették meg először a kamarajáték-fesztivált. Több mint nyolcvan együttes jelentkezett.

Az idén jóval kevesebben neveztek be a versenyre. Gondos válogatás után végül nyolcan kerültek színpadra. Nekem úgy tűnt, az előadások alaphangulatát a huszonévesek életérzése határozta meg. A fiatalabbnak is ehhez igazodtak, legfeljebb kevésbé meggyőzően tudták megjeleníteni. Mire gondolok? Egyfajta frusztrációs élményre, amely kitűnt a darabválasztásból, és átütött az előadásokon. Így is értelmezhető a községiek műsora (*Ballada éjjel — Válogatás az erdélyi magyar lírából*), a Dunakeszi Pincszínház darabja (*Genet: Cselédek*), a szentesi gimnazisták misztériumjátéka (*Balázs Béla: Tündér*), a gödöllői GT' Színházi Csoport groteszkje (*Eörsi István: Sirkő és kakaó*), de ide sorolható még a szécsényi szakközépiskolások egyfelvonásosa is (*Boldizsár Péter: Félálmaink*).

Természetesen ez az alapélmény nem új sajátossága az amatőr színjátszásnak. Korosztályi meghatározottságából fakad. A beteljesületlen vágyak, a legyőzhetetlennek tűnő akadályok okozta konfliktusok a legtöbb előadásban felbukkannak. Ezúttal az ábrázolás színvonala helyenként igen jó volt.

Önfegyelem, szellem, szerelem

Az irodalmi színpadi hagyomány méltó folytatóit láthattuk a Kőszegről érkezett Joós Tamásban és Ko-

vács Lászlóban. Verses összeállításuk a mai erdélyi magyar líra egyik alaphangját szolgáltatta meg. A szélesebb körben eddig ismeretlen előadók egy csapásra elismerést arattak, mert sikerült kikerülniük a feladat buktatóit. Tisztnak, pontosnak és némiképp visszafogottan mondták és énekelték a verseket, *Szilágyi Domokos*, *Hervay Gizella*, *Kányádi Sándor* és mások műveit. Képesek voltak érzékeltetni a bennük vibráló feszültséget; a kisebbségi helyzetben élők vágyakozását a teljes emberi létezés iránt, a kiszolgáltatottság érzése előli menekülést. S mindezt nagy belső fegyelemmel tették, a szónak nemcsak előadói, hanem emberi-etikai értelmében is.

Siker koronázta a gödöllői GT' Színházi Csoport kísérletezését egy eddig nem túlzottan népszerű darabbal. Eörsi: Sirkő és kakaójának alaphelyzete a lakáshiányból eredő emberi kiszolgáltatottság, az eltartók és az eltartott szinte antagonisztikus viszonya. Mindez arra is csábíthatta volna a csoportot, hogy a korábbi előadásukban, Schwajda: Segítség című darabja színre vitelében kiérlelt szociografikus ábrázolást ismételjék. Nem ez történt, és ezzel egy lépést tettek előre az összetettebb kifejezésforma felé. Megemelték a darab jelentését, a reális helyzetet feloldották egy szürreális vízióban. A Gonoszt megszemélyesítő öregasszony győzedelmeskedik a kisszerűségbe belesüppedt házaspár felett. Jónak bizonyult a szereposztás is, az Öregasszonyt játszó fiatalember (!) valóban ördögi, a házaspár tétováságát, alávetettségét is meggyőzően alakítják, különösen jó az asszonyt játszó *Baranyai Gizi*. Szót érdemel az ötletes színpadkép is. A darab egy lakás terében játszódik, ahol hat szereplő jön-megy, gyakran egyik szobából a másikba. Mindezt sikerült egyetlen szobányi színház közegébe rendeznie *Kerényi Miklós Gábornak* úgy, hogy a közönség körbeüli a játékteret, szinte közvetlen részvevője az eseményeknek.

Szokatlan darabválasztásával meglepetést keltett a szentesi *Horváth Mihály Gimnázium* irodalmi-drámai tagozatának növendékeiből alakult Alkalmi Társulása. Balázs Béla misztériumjátékát, a Tündért adták elő, rokonszenvesen. A darab középpontjában levő lánynak, Fannynek választania kell a vándor Oliver és az otthont szerető Fridolin között. A választás kényszeréből, az emberi vállalás drámájából jóval többet sikerült érzékeltetni a színpadon, mint ami egy szerelmi történetből következne, noha maga a darab is mélyebb rétegeket tár fel: a beteljesülés utáni vágyat és egyúttal a beteljesülés lehetetlenségét. A színjátékosok, akik — mondani sem kell — túl fiatalok még az effajta tapasztalásokhoz, mégis szuperérzékenyen átéli a problémát, igazi mozgásszínházat adnak elő, amelyben a mozgás egyenrangú eleme az előadásnak. A rendkívül puritán színpadon többféle jelentést, gesztust tud ábrázolni a rendező, *Nagy Krisztina* néhány fehér lepedővel. Ezekbe olykor be lehet takarózni, mögéjük lehet bújni, be lehet őket sározni stb. — ját-

szani lehet velük. Egy bölcséleti darabból végül is színházat tudtak csinálni, és ez alighanem a gimnázium drámai tagozatát is dicséri. (A Fannyt megszemélyesítő *Tóth Edit* és az Olivert játszó *Alföldi Róbert* az alakításért díjat kapott.)

Pótcselekvések

Nem annyira a siker, mint inkább a fiaskó tanulságai miatt érdemes szót ejteni még két előadásról. Genet darabjáról, a Cselédekről megoszlanak a vélemények. Vitatják, hogy eljátszható-e, vagy a pszichológiai dráma inkább olvasni való azok számára, akik az ilyet kedvelik. Színpadra állításának eddigi kísérletei legalábbis nem voltak elég meggyőzőek. Ezúttal az egyik legrégebbi amatőr csoport, a Dunakeszi Pincszínház mutatta be. Előadásukból számomra nem eléggé világos, hogy a cselédek szociális kiszolgáltatottságát vagy pótcselekvését helyezik előtérbe, vagyis azt a szerepjátszást, amelyben a gyűlölt Madame-ot „alakítják”. Ezt a dilemmát nem oldja fel az a rendezői lelemény sem, amellyel *Uray György* a realiztikusan felépített színpadképbe két dobogót állít, és köteleket lógat be, hogy ezzel a cselédek egymás közötti játékát jobban kiemelje.

Vitathatatlan tehetséget árul el a szolnoki *Híd Amatőr Színház* Paródiashow-ja. Produkciójuk színlapja azonban másról is árulkodik. Nem rokonszenves, ha egy amatőr csoport „frenetikus hatásúnak” hirdeti magát. Ők enélkül is számíthatnak a közönség ovációjára, a műfaj miatt is. De nem csinálják rosszul. *Varga Sándor*, akire az előadás épül, igazi clown. A baj csak az, hogy megelégszik a közönség rekeszizmainak rángatásával, azzal keveset törődik, amivel nevetett. Szinte kifogyhatatlan az egymásba fűzött nyelvi és gesztuspoénokból, és egy idő után gyomorrontást érzünk. Az anyagcseré-folyamatok végső stádiumának ábrázolásával viszont már mélyen színvonala alá zülleszt az egyébként háromszereplős előadást. Azon túl, hogy a másik két színjátékos feladata nincs igazán kitalálva, a szereplőkből hiányzik az az alázat, amellyel a már említett községi előadópáros mondandójához közelített.

Rugalmasan alkalmazkodni

Balassagyarmaton immár másodszor igazolódott, hogy előtérbe került a kamaraműfaj. Nem véletlenül, hiszen ez nem igényel bonyolult színpadtechnikát, sok díszletet (ötleteket annál inkább). Néhány színjátszóval megoldható, s ami még nagyon fontos: ezeknek a daraboknak többségét szinte bárhol elő lehet adni. Nem kell hozzá több, mint egy kis tér. Manapság a színjátékosok nem mindenhol kapják meg a kellő „teret”. A kamarajátékok elszaporodása mögött az az ok is meghúzódik, hogy a színpadi játék minimális feltételeivel rendelkező művelődési házak közül többen elzárkóznak tőlük. Emiatt a színjátékosoknak kell alkalmazkodniuk más lehetőségekhez. De az alkalmazkodáshoz hozzátartozik, hogy elmélyült műhelymunkára van szükség. Az egy-két szereplős játék ugyanis mérhetetlenül felnagyítja a legapróbb hibákat is.

Varsányi Gyula